

Values and Values Education in Turkish National Culture

Yusuf Yıldırım¹

Erdem Beyazıt İmam Hatip Secondary School-İnegöl/Bursa, Türkiye

ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine the values in Turkish national culture and the educational tools that ensure the transfer of these values from generation to generation. This study was designed with a descriptive model based on the literature in the context of qualitative research and was conducted as a document review. The Turkish nation has also produced values suitable for its own national character in the historical process. These values include giving importance to family unity, justice, honesty, tolerance, respect, patriotism, love of the nation, freedom and independence. They have included different practices in order to transfer these values to the younger generations. It has been determined that among these value transfer and education methods, there are suggestions such as proverbs, lullabies, folk songs, stories, tales and epics. However, with the Turkish nation's use of writing, it has been seen that values are wanted to be conveyed through written texts. In addition, it has been determined that they train values by having fun by using stage plays such as orta oyunu, meddah, shadow plays such as Karagöz and Hacivat, and traditional Turkish plays.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 06.12.2022

Received in revised form: 09.12.2022

Accepted: 12.12.2022

Available online: 31.12.2022

Article Type: Essay Reviews

Keywords: Value, National Values, Value Education, Turkish National Culture

© 2022 SAÜTAD All rights reserved

1. Introduction

Values are a human feature that preserves its existence and importance from the first people to the present day. In particular, it plays an important role in the display and interpretation of human behavior towards other people, objects and living things. Values help the individual how to behave, how to think and what to do. Value is the belief that something is desirable or undesirable (Güngör, 1993). According to Yıldırım (2019), values are one of the elements that guide the individual, and are accepted as criteria for the thoughts and behaviors of the individual, and at the same time, they are the most powerful. Social values, on the other hand, direct the behavior of the individual in the society. On the other hand, Hoşgörür (2010) explained values as the standards that determine the goals and behaviors of the members of the society and show them what is right and what is wrong.

In this study, it is aimed to determine the values in Turkish national culture and the educational tools that ensure the transfer of these values from generation to generation. This study has been designed with a descriptive model based on the literature in the context of qualitative research and conducted as a document review. In this study, values and resources related to values education in Turkish culture were used as data sources and analyzed by analyzing the content analysis method.

2. Values in Turkish National Culture

Values have important functions for the continuity of the existence of a nation. It did not cause the Turks to lose their cultural values and their own identity, but at the same time, it did not prevent them from

¹ Corresponding author's address: İnegöl Erdem Beyazıt İmam Hatip Ortaokulu İnegöl/Bursa, Türkiye
Telephone: +90 5443153266
e-mail: yusufyildirimakademik@gmail.com

adapting to the cultures they knew (Özkul, 2015). No matter how hard the Turkish nation went through, especially living in captivity, the Turkish nation did not break away from its values, and even continued its national existence by holding on to its values. The Turkish nation has developed its own national values by making a synthesis of the different religions it has accepted, the different cultures, lifestyles, belief systems, traditions and customs which has come across by taking its national life at the center in the historical process. Language is one of the important element for the preservation and survival of values. Turks have successfully transferred their national values, which they have produced, developed and transferred to life through their own language, to future generations. When these sources are examined, the values of Turkish national culture can be expressed as freedom, independence, justice, responsibility, tolerance (Özen, 2014), perseverance, patience, giving importance to family unity, national unity and solidarity (love of the nation), patriotism, love of the flag.

3. Values Education in Turkish National Culture

Values show similarities among the Turkish nation, which has a deep-rooted history and spread over a wide geography. One of the points underlying these similarities that they benefit from the same resources in the values education process. In the historical process, it is seen that the Turkish nation has benefited from epics, poems, lullabies, proverbs, folk songs, written sources and plays for values education. A Turkish child is introduced to values from the moment he is born and encounters these values until the end of his life. As a matter of fact, in this journey of life, the Turkish child sleeps on the knee of his mother with lullabies, swings in the cradle to the accompaniment of folk songs, communicates with idioms and proverbs with childhood, learns his values with epics in the friend environment, stories in mosques and conversation rings, develops his values and transfers them to the younger generations.

4. Conclusion and Recommendations

In Turkish national history, institutions such as madrasahs, mosques, dervish lodges, and zaviye have carried out serious studies on values education. The dervishes who first came to Anatolia transferred the values of the Turkish-Islamic civilization to the local people in the lodges and chat circles they established. It can be said that this situation is also valid for the Balkans. Although the spiritual dimension of the education system, especially in madrasahs, does not directly talk about values, they indirectly process values such as justice, kindness, benevolence, tolerance and honesty. Considering this situation, the following suggestions can be made for a society structure where values are experienced again and Turkish national values come to life in young generations. In order to ensure social development, it is recommended that all segments of the society conduct values education. Thus, it will be ensured that the students reinforce the values they have acquired at school in the society and in the family.

Türk Milli Kültüründe Değerler ve Değerler Eğitimi

Yusuf Yıldırım^{ID}

Erdem Beyazıt İmam Hatip Ortaokulu, İnegöl/Bursa, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada Türk milli kültüründe yer alan değerler ve bu değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan eğitimi süreçlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma bağlamında literatüre dayalı betimsel modellerle tasarlanmış olup, doküman incelemesi şeklinde yürütülmüştür. Türk milleti tarihsel süreçte kendi milli karakterine uygun değerler üretmiştir. Bu değerler arasında aile birliğine önem verme, adalet, dürüstlük, hoşgörü, saygı, vatanseverlik, millet sevgisi, özgürlük ve bağımsızlık yer almaktadır. Binlerce yıllık Türk tarihinde bu değerler genç nesillere aktarılırken farklı uygulamalara yer verilmiştir. Bu süreçte başta atasözleri, ninniler, türküler, hikâyeler, masallar, destanlar gibi telkin yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte orta oyun, meddah gibi sahne oyunları; Karagöz ile Hacivat gibi gölge oyunları ve geleneksel Türk oyunları kullanıldığı saptanmıştır. Ayrıca Türk milleti tarafından yazının kullanmaya başlanmasıyla birlikte yazılı metinler aracılığıyla da değerlerin aktarıldığı görülmüştür.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihiçesi:

Alındı: 06.12.2022

Düzeltilmiş hali alındı: 09.12.2022

Kabul edildi: 12.12.2022

Çevrimiçi yayımlandı: 31.12.2022

Makale Türü: Derleme

Anahtar Kelimeler: Değer, Milli Değerler, Türk Milli Kültürü, Değer Eğitimi

© 2022 SAÜTAD Tüm hakları saklıdır

1. Giriş

Değerler ilk insanlardan günümüze varlığını ve önemini koruyan insanî bir öğedir. Özellikle insanoğlunun diğer insanlara, nesnelere ve canlılara karşı davranışlarını sergilemesinde ve anlamlandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Başlangıçta bireysel olan bu davranışlar, insanların topluluk halinde yaşamasıyla beraber toplumsal bir nitelik kazanmıştır. Böylece değerler toplumun uzun yıllar içerisinde oluşturduğu kültürel öğeler arasında yerini almıştır. Türk Dil Kurumu (2022) kültürü “*tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler (...) bütünü*” şeklinde tanımlamıştır. Değerler kültürün manevi yönünü oluşturan öğeler arasında bulunmaktadır. Bundan dolayı değerler tüm toplum tarafından üretilen, kabul gören ve önem arz eden öğelerdir. Türk milleti de zaman içerisinde kendi kültürünü ve kültürel değerlerini üretmiştir.

Değerler nasıl davranması, nasıl düşünmesi ve ne yapması gerektiği konusunda bireye yardımcı olmaktadır. Değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır (Güngör, 1993). Yıldırım’a (2019) göre değerler bireyi yönlendiren, bireye rehberlik eden, bireyin düşünce ve davranışları için ölçüt olarak kabul edilen öğelerden birisi ve aynı zamanda en güçlüsüdür. Hoşgörür (2010) ise değerleri bireylerinin amaç ve davranışlarını belirlemede, onlara neyin doğru neyin yanlış olduğunu gösteren standartlar şeklinde açıklamıştır. Nitekim her toplumda, iyi-kötü, güzel-çirkin, nelerin uğrunda ölünebileceğini, ne için yaşanabileceğini belirleyen, insanların davranışlarına birer standart koyan değerler vardır (Özen, 2014). Schwartz’a (1992) göre değerler insanların toplumsal veya bireysel bir eylemi (davranışı) seçerken; yapılan bir eylemin doğruluğunu savunurken; diğer insanları ve kendini değerlendirirken; başvurduğu, düşünsel ve duygusal nitelikleri olan ilkelerdir. Değerler özde bireyden bireye farklılık gösterdiği gibi genelde toplumlar arası hatta aynı toplumda çağlar arası farklılık göstermektedir.

Orta Asya başta Türk kültürünün ve Türk milli değerlerinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü Orta Asya tarih boyunca Türk milletinin çatışmalarına, üzüntülerine, sevgilerine, kavgalarına, dayanışmalarına şahitlik etmiştir. Orta Asya topraklarının başta sahip olduğu özellikler olmak üzere farklı kültürlerin ve dinlerin bulunduğu bir bölgede yer alması Türk kültürel değerlerinin oluşma ve gelişme sürecinde büyük katkılar sağlamıştır. Ayrıca dünyanın farklı bölgelerine göç eden Türk milletinin Türk kültürel değerlerini farklı coğrafyalara yaydıkları görülmektedir. Hindistan’dan

Tunus'a; Çin sınırlarından Avrupa'nın ortalarına; Arap yarımadasından Sibiryaya kadar geniş bir coğrafyada Türk kültürel değerlerini görmek mümkündür.

Bu çalışmada Türk milli kültüründe yer alan değerler ve bu değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan eğitim araçlarının neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma bağlamında literatüre dayalı betimsel modellerle tasarlanmış olup doküman incelemesi şeklinde yürütülmüştür. Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir (Karataş, 2015). Doküman incelemesi sürecinden hangi kaynakların önemli olduğu, veri kaynağı olarak kullanılabilmesi ve hangi kaynaklara başvurulması gerektiği araştırmanın içeriğine bakılarak araştırmacılar tarafından karar verilmektedir. Bu çalışmada Türk kültüründe değerler ve değerler eğitimiyle ilgili kaynaklar veri kaynağı olarak kullanılmış ve içerik analizi yöntemi incelenerek çözümlenmiştir.

2. Türk Milli Kültüründe Değerler

Bir milletin varlığı devamlılığı için değerler önemli işlevlere sahiptir. Değerler toplumsal kontrol araçları olarak kabul edilmektedir. Toplumlar içinde var olan dengeyi koruyarak toplumsal istikrar mekanizmaları olarak işlev görmektedir. Bundan dolayı toplumlar, toplumsal sağlığı, istikrarı korumak ve geliştirmek; bireylerin bu topluma uyumunu sağlamak için değerler eğitimi gerçekleştirmektedir (Kupchenko ve Parsons, 1987). Her millet için bu durum böyleyken binlerce yıllık tarihe sahip Türk milletinin milli kültüründe değerler ayrı bir konumdadır. Bu bağlamda Türk milleti tarihsel süreçte değerler oluşturmuş ve nesilden nesile bu değerleri aktararak hem milli varlığını korumuş hem de millet içi huzur ve barışı sağlamıştır. Türklerin kendi kültürel değerlerini ve kendilerine ait olan kimliklerini kaybettirmemiş, fakat aynı zamanda yeni tanıdıkları kültürler ile uyum göstermelerine de mani olmamıştır (Özkul, 2015). Türk milleti başta esaret altında yaşamak üzere ne kadar zor zamanlar geçirse de değerlerinden kopmamış, hatta değerlerine sınıksız tutunarak milli varlığını devam ettirmiştir. Her yerde çok iyi örgütlenebilen, kurduğu devlet yıkılsa bile bir gecede tekrar devlet kurabilen ve en önemlisi bu milleti bir arada tutan ve birbirine kenetleyen şey ise sahip olduğu değerleridir (Özen, 2014).

Türk milleti tarihsel süreçte farklı coğrafyada farklı kültürlerle etkileşim haline girmiştir ama farklı milletlerin değerlerini doğrudan almak yerine kendi kültürüyle uyumlu yeni bir sentez çıkarmıştır. Türk milleti tarihsel süreçte milli yaşantılarını merkeze alarak kabul ettiği farklı dinler, karşılaştığı farklı kültürler, yaşayışlar, inanç sistemleri, gelenek ve görenekleri bir sentez yaparak kendi öz milli değerlerini geliştirmiştir. Hatta bir kısım ortak değerlerin Türkleri İslam ile bir araya getirdiğini ifade edilmektedir (Avcı, 2020). Böylece Türkler kabullendikleri dinlerin kendi değerleriyle uyumuna bakmışlar ve değerlerini de yeni dini yaşayışlarına aktarmışlardır.

Değerlerin muhafaza edilmesi ve yaşatılabilmesi için önemli öğelerden birisi dildir. Türkler öz dilleri aracılığıyla ürettikleri, geliştirdikleri ve yaşama aktardıkları milli değerlerini gelecek nesillere başarılı bir şekilde aktarmıştır. Bu duruma en büyük kanıt kahramanlıkların işlendiği destanlardan çocukların uyuması için kullanılan ninnilere; sevgilerin paylaşıldığı türkülerden ders veren atasözlerine; eğlendirirken eğiten oyunlarından Türk milletinin ilk yazılı kaynaklarına kadar her yerde görmek mümkündür. Türk milli değerlerinin yer aldığı yazılı eserlere "Kutadgu Bilig", "Divan-ı Lügat-i Türk", "Divan-ı Hikmet", "Atabet'ül Hakayık", "Dede Korkut Hikâyeleri", "Köroğlu Destanı" da (Özkul, 2015) örnek verilebilir. Bu kaynaklar incelendiği zaman Türk milli kültürünün değerlerini özgürlük, bağımsızlık, adalet, sorumluluk, hoşgörü (Özen, 2014), azim, sabır, aile birliğine önem verme, milli birlik ve beraberlik (millet sevgisi), vatan sevgisi, bayrak sevgisi şeklinde ifade edilebilir. Nitekim Orta Asya'da ilk yazılı kaynaklar olan Orhun Abideleri ve Türklerin İslam'ı kabul ettikten sonraki dönemlerde yazılan Kutadgu-Bilig incelendiği zaman Türk töresi könilik (adalet), tuzluk (eşitlik), uzluk (iyilik- faydalılık) ve kişilik (insanlık ve hoşgörü) (Kafesoğlu, 1998) başlıkları altında dört değer işlendiği görülmektedir.

Türklerin sahip olduğu temel değerlerden birisi “özgürlük” ve “bağımsızlık”tır. Türklerin en belirgin özelliği, “hür ve müstakil olarak yaşama” (Kaplan, 1987) olan inançları ve bu uğurda verdikleri mücadeleleridir. Bundan dolayı bağımsızlık ve özgürlük değerleri Türk milleti ile ilişkilendirilen temel değerler arasında yer almaktadır. Bu duruma en güzel örnek Kürşad’ın 40 fedaisiyle Çinlilere açtığı savaş (Atsız, 2010) ve milli mücadele sürecinin imkânsızlıklarına rağmen Fransızlara karşı mücadele eden Şahin Bey’in işgale gelen Fransız ordusu komutanına yazdığı mektupta “*“Türk esir yaşamaz” diye duymadın mı?*” hitabı (Yalçın ve diğerleri, 2014) verilebilir.

Türk milleti için devlet önemlidir. Hatta Türk milleti için devlet uğruna savaşılacak gerekirse ölümün göze alınacağı bir yapıdır. Türkler devletin bağımsızlığının sağlanmasından sonra korunması için birlik ve bütünlük içerisinde hareket etmeleri gerektiğini bilirler. Bundan dolayı Türk milletinde millet ve devlet sevgisinin göstergesi olan “milli birlik ve bütünlük” temel değerleri arasında yer almıştır. Nitekim Şahin (2005) milli birlik ve bütünlüğü kapsayan millet sevgisinin Türk kültürünün özünü oluşturan temel unsur olarak nitelendirmektedir. Bu ruh haliyle hareket eden Türk milleti yüzlerce yıl boyunca bir arada yaşamış ve asla dağılmamış bir millettir (Özen, 2014). Orhun Abideleri’nde birlikte hareket etmemelerinden dolayı devletin elden gittiği vurgulanmaktadır (Ergin, 2003). “*Beyleri milleti ahenksiz olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, bey ve milleti karşılıklı çektiirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış.*”

Türklerde devlet ve millet sevgisi kadar önemli olan bir diğer değer ise “aile birliğine önem” vermektir. Türk kültüründe geçmişten günümüze aile (oğuş) birliğine önem vermek temel değerlerden biri sayılmıştır. Aile birliği ilk zamanlarda olduğu gibi bugün de Türk milleti için vazgeçilmez değerler arasında yer almaktadır. Türkler tarihin en eski ve köklü aile yapısına sahip olduğu bilinmektedir (Öztürk, 2015). Çin kaynaklarında Türklerin aileye önem verdiği (Bastem, 2019) özellikle vurgulanmaktadır. Türkler tarafından aile birliğine önem verildiği için aile bireyleri arasında sevgi ve saygı ihmal edilmemiş sorumluluklar başta eşler olmak üzere aile bireyleri arasında paylaşarak aile bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Türk aile yapısının temeli saygıya dayanmaktadır. Türk aile yapısında özellikle anne ve babaya saygı ön plandayken kadın haklarına saygı da belirli standartlara bağlanmıştır. İlk Türk yazılı kaynaklarından olan Kutadgu Bilig’te “*Babanı, anneni hoşnut eyle. Onlara hizmet et/ Bu hizmet karşılığı binlerce fayda elde edersin*” şeklinde ifade edilmiştir. Yine Türklerin Müslüman olmasıyla birlikte “*Rabbim, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.* {23} *Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim!, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”* {24} (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022) ayeti Türklerin aile bireylerine verdiği önemi perçinlemiştir.

Türk değer yapısı içerisinde “sevgi” değeri özellikle de “hayvan sevgisi” önemli bir yer tutar. At ve kurt gibi hayvanlar Türk milleti için oldukça önemli olmuştur. Özellikle at, Türk milleti için yoldaş olarak görülmüştür. Türkler tarafından ehlileştirildiği bilinen “at” her zaman değerli kabul edilmiştir. Ata kutsallık verecek kadar ileri giden Türkler, Türk destan geleneğinde de at, sadık bir dost, zafer kazanılmasında vazgeçilmez bir öge, sahibini ölümden kurtaran cesur bir unsurdur (Menekşe, 2022). Ayrıca birçok deyim ve atasözünde at ve kurt kavramlarının kullanılması bu hayvanlarının ne kadar toplum hayatının içinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Osmanlı zamanında leylekler için hastane kurulması, kuşlar için ev yapılması Türk milletinin hayvan sevgisini gösteren diğer kanıtlardır.

Türklerin tarihsel süreçte “temizliğe” büyük önem verdikleri görülmektedir. Eski Uygur yazılarında yer alan ‘*keçi sütü ile yıkanırsa*’ (eçkü sütü birle yunsar), ‘*vücutunu temizce yunup, yıkayıp...*’ (et özin arıg yunup), ‘*yunup, yıkanup, temizlensin*’ (yunsun, arıtınsun)” (Karakaş, 2014) ifadeleri Türklerin temizliğe verdiği önemi gösteren kanıtlar niteliğindedir. Türklerin İslam ile tanışmasıyla birlikte abdest ve gusül uygulamalarının günlük hayata girmesi de Türklerin sahip olduğu temizlik değerini pekiştirmiştir. Kutadgu Bilig’de “*Tanrı temizliği sever. Temizlik ile insan iyi ad kazanır*” şeklinde (Şen, 2009) geçen ifade Türk milletinin temizliğe verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.

Toplumsal hayatın vaz geçilmez değerlerinden biri olan “doğruluk-dürüstlük”, Türklerde var olan önemli değerlerden birisidir. Türk tarihinde Doğruluk ve dürüstlük değerlerine zarar verebilecek yalan, hırsızlık ve zina gibi olumsuz ahlak örnekleri toplumda yozlaşmaya sebebiyet vereceği düşünülerek suç kabul edilip sert karşılığı (Usta, 2016) olmuştur. Türk milli değer anlayışında doğruluk hem sözlü hem de yazılı eserlerde yer aldığı görülmektedir. Nitekim Kutadgu Bilig’de doğruluk 5600 beyitte “Doğrulukla (adalet) gök ayakta durur; yer sabit olduğu için, üzerinde ot ve ekin biter” şeklinde geçmektedir. Benzer şekilde sav olarak ifade edilen atasözlerinde [“Doğrunun yardımcısı Allah’tır”, “Emanete hıyanet olmaz”] doğruluk-dürüstlikle ilgili sözler de yer almaktadır. Benzer şekilde halk şairlerinin de doğruluk ve dürüstlüğe önem verdiklerini görmek mümkündür. Yunus Emre’nin (1997) “Cümleler doğrudur sen doğru isen, doğruluk bulunmaz sen eğri isen, sen doğruysan, herkese doğru dersin, sen eğri isen doğruluk bulunmaz” sözü bu duruma örnek verilebilir.

Türk milletinin sahip olduğu en temel değerlerden birisi de “adalet”tir. Türk devlet geleneğinde, devletin iyi yönetilmesi ve halkın refahı için başta hükümdar olmak üzere, diğer devlet adamlarının sahip olması gereken özelliklerden birisidir adalet (Çakmak ve Tezcan, 2016). Bu durum ilk Türk eserlerinden Kutadgu Bilig’de “Sen adaletle Tanrı’nın sevgisini kazanırsın; halka kızıp onlara karşı adaletten ayrılma” şeklinde ifade edilmektedir.

Türk milletiyle bütünleşen değerlerden bir de “hoşgörü”dür. Türk milleti adalet ve hoşgörü değeri arasındaki dengeyi iyi ayarlayabilmiştir. Böylece insanlara adaletle muamele ederken hoşgörülü davranmayı ihmal etmemiştir. Türklerin sahip olduğu hoşgörü atasözlerine de yansımıştır. Türk Dil Kurumu (2022) atasözleri ve deyimler sözlüğünde “dikensiz gül olmaz”, “İnsan beşer, kuldur şaşar” “bu kadar kusur kadı kızında da bulunur”, “her güzelin bir kusuru vardır”, “iyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı” vb. hoşgörü konulu atasözlerine örnek olarak vermiştir.

Türk milletinin sahip olduğu değerleri çoğaltmak mümkündür. Yukarıda sadece en yaygın olanları ve ön planda yer alanları ifade edilmiştir. Türk topluluklarının aynı dönemde ve aynı mekânda yaşamasalar da benzer değerlere sahip oldukları görülmektedir. Bu durum Türk milletinin beslendiği kaynakların ortak olması ve değerlerin bir milletin ortak karakteri olması şeklinde açıklanabilir. Toplumsal değer olarak da ifade edilen bu durum toplumları niteleyen sıfatları ve bu sıfatların oluşturduğu kültürel karakterlerini ifade etmektedir (Örneğin Türkler misafirperver, Japonlar çalışkan gibi) (Yıldırım, 2019). Ayrıca farklı coğrafyalarda ve zamanlarda yaşamalarına rağmen Türk milletinin genelinde benzer değerlerin görülmesi Türk milletinin benzer eğitim süreçlerinden geçmesinden de kaynaklandığı düşünülmektedir. Türk milletinin tarihsel süreçte uyguladığı değerler eğitimi süreçlerine aşağıda yer verilmiştir.

3. Türk Milli Kültüründe Değerler Eğitimi

Binlerce yıllık köklü bir tarihe sahip Türk milleti kendi öz değerlerini oluşturmuştur. Türk milleti oluşturduğu bu değerleri günlük hayattan hukuk kurallarına, devlet yönetiminden sanata farklı alanlarda yer vererek günümüze kadar nesiller aracılığıyla ulaştırmışlardır. Kafesoğlu’na (1998) göre Türk milletinin değerleri dili, töresi, dini, hukuku, düşüncesi ve hadiseler karşısındaki hususi davranışlarından oluşmaktadır.

Değerler Türk milletinin zamansal ve mekânsal olarak bütünlük göstermesine olanak sağlamıştır. Değerler köklü bir tarihe sahip ve geniş coğrafyaya yayılmış Türk milleti arasında benzerlik göstermektedir. Bu benzerliklerin temelinde yatan noktalardan birisi ise değerler eğitimi sürecinde aynı kaynaklardan yararlanmalarındır. Tarihsel süreçte Türk milletinin değerler eğitimi için destanlar, maniler, ninniler, atasözleri, türküler, yazılı kaynaklar ve oyunlardan yararlandığı görülmektedir. Bir Türk çocuğu dünyaya geldiği andan itibaren değerlerle tanışmakta ve hayatının sonuna kadar bu değerlerle yaşamaktadır. Nitekim bu hayat yolculuğunda Türk çocuğu dizde ninniler eşliğinde uyumakta, beşikte türküler eşliğinde sallanmakta, çocuklukla birlikte deyim ve atasözleriyle iletişim kurmakta, arkadaş ortamında destanlar, camilerde ve sohbet halkalarında ise hikâyelerle değerlerini öğrenmekte, sahip olduğu değerleri geliştirmekte ve genç nesillere aktarmaktadır. Türk milli kültüründe geleneksel değerler eğitimi sürecinde aşağıdaki yöntemlerden yararlanılmaktadır.

Atasözleri: TDK (2022) tarafından “uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.” şeklinde tanımlanan atasözleri değerler için vazgeçilmez bir kaynaktır. Arapça ‘mesel’ ve öz Türkçede ‘sav’ olarak ifade edilen atasözleri, Türk milli kültüründe mesaj vermenin yanında değerler eğitimi için sıklıkla başvurulan öğelerden biridir. Değer aktarımı süreçlerinden telkin yöntemine giren atasözleri aktardığı mesajlarda değerleri taşımaktadır. Atasözleri, yüzyılların tecrübe ve birikimlerini taşıdığı için değerler eğitimi açısından ayrıca bir öneme sahiptir. Nitekim Soykut (1974) atasözlerini yüzyıllar boyunca yaşanmış veya gözlenmiş birbirinden farklı olayları değerlendiren, onları basmakalıp sözler hâline getirerek sınıflandıran, dedelerden torunlarına intikal ederek günümüze kadar ulaşan özlü sözler olarak nitelemiştir. Her bir atasözü asırlardır var olan Türk milletinin deneyimlerinden damıtılarak oluşturulan değer membaidir.

Türk tarihinde sözlü bir yere sahip olan atasözlerine yazılı olarak Türk milletinin ilk yazılı eserleri olan Orhun yazıtlarında rastlanmaktadır. Orhun yazıtlarında geçen “*Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Acıksan tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin*” sözleri zamanla evirilerek Divanü Lügât’it-Türk’te “*Aç ne yimes, tok ne times*” Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nde, “*Tok açın halinden bilmez*” (Gereken, 2018) şekline dönüşmüştür. Bu durum Türk milletinin asırlar boyu değerlerinin varlık ve devamlılık gösterdiğini ispat etmektedir. Ayrıca bu durum geleneksel Türk kültüründe atasözlerinin bir değer aktarım aracı olarak kullanıldığını da göstermektedir.

Ninniler: Ninniler kişilerin çocukları uyutmak için belli bir ezgiyle söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir (Gelişi ve Yazıcı, 2016). Türk Dil Kurumu (2022) tarafından “*Bebeklerin uyumasına yardımcı olmak için söylenen türkü*” şekline tanımlanan ninniler çocukların gelişimine farklı noktalardan katkı sağlamaktadır. Türk kültürünün önemli öğelerinden biri olan ninniler, Türk annelerinin dilinde geçmişten günümüze bir değer eğitim aracı olarak kullanılagelmiştir. Anadolu coğrafyasında farklı bir öneme sahip olan ninniler, asırlardır annelerin dudaklarında, çocukların kulaklarında yer alarak değerler eğitimi için bir araç olmuştur. Bu durum diğer tüm Türk devlet ve topluluklarında da görülmüştür. Ninniler Türk milleti tarafından sözlü kültür olarak yaşatılmış ve nesilden nesile aktarılarak (Coşkun, 2013) günümüze kadar gelmiştir.

Eğitimin erken yaşlardan itibaren başladığı ve kişiliğin büyük kısmının bebeklik döneminde oluştuğu düşünülürse ninnilerin eğitim ve kişilik gelişiminde oynadığı rol ortaya çıkmaktadır. Gibbs ve Earley (1994) de temel kişilik özelliklerinin erken yaşlarda oluştuğunu ileri sürmektedir. Halstead ve Taylor (2000) ise çocukların değerleri ailelerinden çok erken yaşlarda öğrenmeye başladığını belirtmektedir. Değerlerin eğitim sürecinin bir parçası ve kişiliğin önemli bir yönünü oluşturması yüzyıllardır kullanılagelen ninnilerin Türk milletinde değerler eğitimi açısından önemli bir görev icra ettiğini göstermektedir. Nitekim Coşkun’a (2013) göre Türk kültürünün vazgeçilmez bir ögesi olan ninniler, çocukların gelenek ve göreneklerle birlikte değer yargılarını öğrenmelerine de katkı sağlamaktadır.

Türküler: Ozan geleneğinin önemli ürünlerinden olan türküler kadim Türk kültüründe binlerce yıldır varlığını sürdürmektedir. Türküler Türk milletinin duygularını, acılarını, aşklarını, sevgilerini, dertlerini ve endişelerini taşımakla birlikte değerlerin aktarımı aracı olarak da kullanılmıştır. Türk kültürü ve değerler eğitimi açısından önemli bir yere sahip olan “türküler” içinde sevgi, saygı, dürüstlük, adalet, hoşgörü, alçakgönüllülük gibi pek çok değeri barındırmaktadır (Arıcı ve Er, 2017).

Halk müziği ve halk ozanlarının değerler eğitiminde kullanılması (Turhan ve Kova, 2012) Türk toplumunda değerlerin gelişmesi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda türkülerin Türk milli değerlerinin nesiller arasında aktarımına ve toplum tarafından değerlerin yaşanmasına ciddi katkılar sağladığı düşünülmektedir. Değerler eğitimi sürecinde çoğunlukla örtük olarak kullanılan ve kişisel etkisi bulunan türküler planlı bir şekilde eğitim sürecinin parçası haline getirilebilir. Arıcı ve Er (2017) farklı bir şekilde değerlendirerek insanların farklı zekâ türlerine sahip olması nedeniyle değerler eğitiminde de türkülerden yararlanılmasının müziksel işitsel zekâ, sözel zekâyâ sahip öğrencilerin değerleri kazanmalarına yardımcı olacağını belirtmiştir.

Gel sevelim sevileni seveni
Sevgisiz suratlar gülmüyor canım

Nice gördüm dizlerini döveni
Giden ömür geri gelmiyor canım
Neşet Ertaş "Gel Sevelim"

Beni hor görme kardaşım
Sen altınsın ben tunç muyum?
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben sac mıyım?

Aşık Veysel "Beni Hor Görme Gardaşım"

Destanlar: Kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu almaktadır (TDK, 2022). Demircioğlu ve Tokdemir (2008) destanların toplumun hayat görüşünü, yaşam biçimini, ahlak anlayışını, yücelttiği değerleri içlerinde barındırdığını belirtmiştir. Destanların kahramanlar ve konular üzerinden değerleri asırlardır nesilden nesile aktardıkları görülmektedir. Özellikle kahramanın davranış, düşünce ve yaşantısından yola çıkılarak değerler topluma işlenmektedir. Destanlar çocuklar kadar yetişkinleri de heyecanlandırdığı için toplumun her kesimi için uygundur ve her zaman kültürün ve gelenek-göreneklerin anlaşılması ve aktarılması sürecinde kullanılabilir.

Destanlar değerler eğitimi sürecinde kullanılan en önemli araçlardan biridir. Çünkü Türk ahlakının temelini yansıtan birtakım değerlerin nesilden nesile aktarılmasının destanlar vasıtasıyla gerçekleştiği (Binat, 1971) bilinmektedir. İnfomal öğrenmelerin bir ögesi gibi kullanılan destanlar değerler eğitimi sürecinde planlı öğrenmelere dönüştürülebilir. Destanlar, sözlü veya yazılı olarak değerler eğitimi süreci için önemli bir materyal olarak kabul edilmektedir. Nitekim destanlar toplumun sahip olduğu değerleri heyecan dolu bir akış içerisinde genç nesillere aktarmaktadır. Eğitim sürecinde destanların kullanılması hem değerleri genç nesillere aktarılması hem de Türk milli kültürünün yaşatılması bakımından önemlidir. Aşağıda Türeyiş destanına ait bir kesit sadeleştirilerek verilmiştir.

"... Yaklaştıklarında gördüler ki ışıklar içinde çocuklar yatıyor. Saygı ile diz çöküp selam verdiler. Çocukları alarak dışarı çıktılar. Beslenip büyütülmeleri için sütannelerine ve dadılara verdiler. Her fırsatta onlara saygı gösteriyorlar ve ikramda bulunuyorlardı. Çocuklar artık büyüyip konuşmaya başlayınca Uygurlardan anne ve babalarını sordular. Onlar da o iki ağacı gösterdiler. Çocuklar ağaçları görünce onlara tıpkı evladın babasına gösterdiği saygıyı gösterdiler. Ağaçların karşısında diz çöktüler ve yeri öptüler. Bunun üzerine ağaçlar da dile gelip şöyle dediler: "Güzel huy ve iyi özelliklerle bezenmiş çocuklar böyle olurlar ve anne ile babalarına saygı gösterirler. Ömrünüz uzun, adınız ünlü ve şöhretiniz de devamlı olsun!" O bölgelerde yaşayan bütün kavimler, bu çocuklara hükümdar oğullarıymış gibi saygı gösterdiler. Her birine birer ad koydular. Bu çocuklardan Böğü-Tegin, gerek güzelliği gerekse boyu posu, sabrı, iradesi, ileriye görüşü bakımından diğerlerinden daha farklıydı. (...) Uygurlar, onun Han olarak seçilmesi üzerinde birleşti ve büyük şenlikler yaparak onu Hanlık tahtına oturtular. O, memleketi adaletle döşedi ve zulüm sahifelerini kapadı" (Ögel, 1993).

Hikâyeler: Hikâye bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması (TDK, 2022) şeklinde tanımlanmaktadır. Hikâye ve masallar değerler eğitimi sürecinde sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle geçmişten günümüze Türk tarihinde örtük bir şekilde değerlerin aktarımı için kullanıldığı görülmektedir. Okulların olmadığı dönemlerde hikâyeler bireylerin ve toplumların eğitimi için işlevsel bir araç olmuştur. Hikâyeler aracılığıyla yaşanmış veya yaşanması muhtemel kurgular üzerinden değerler işlenmekte ve öğrencilerin değer yargılarının gelişmesine katkı sağlanmaktadır.

Hikâyelerde genellikle bir olay örgüsü veya mesaj verici bir durum yer almaktadır. Hikâyeler değer içerikli mesajlar taşıyarak genç nesillerin değerleri fark etmesine ve sahip oldukları değerleri geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Öğrenciler hikâyedeki kahraman veya olayı yaşayanlar üzerinden değerlerin işlevselliğini fark etmekte ve günlük hayatta yansımalarını gözlemlemektedir. Çocukların hikâyeler aracılığıyla bir nevi dolaylı gözlem yaptıkları söylenebilir. Bu gözlem sayesinde sevgi, erdem, hoşgörü, dostluk, aşk, onur, bilgelik, sadakat, vefa, şefkat gibi değerler öğrencilerin vicdan ve karakterlerinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Aydın, 2011). Evrensel değerleri

barındıran, doğru yanlış olgusu hakkında farkındalık kazandıran hikâyeler, öğrencilerin davranışlarına ve bakış açılarına ışık tutarak öğrenmelerine yardım etmektedir (Kasapoğlu, 2013). Değer içerikli hikâye örneği Türk tarihinde oldukça fazladır. Bu konuda en iyi örneklerden birisi ise eski Uygurlara ait ve Çince'den çevrilen bugün British Museum'da bulunan "Eski Uygurca Edgü Ögli Tigin Anyıg Ögli Tigin/ İyi Niyetli Şehzade Kötü Niyetli Şehzade" hikâyesidir. Aşağıda bu hikâyeden küçük bir kesit yer almaktadır.

"... O zaman prens çok üzüldü, ağladı. "Peki sen nasıl kurtuldun?" deyince küçük kardeşi: "Ben gemiden kalan bir parçaya tutunarak çıktım." dedi. Sonra ağabeyi prense şöyle sordu: "Mücevherleri buldunuz mu?" Prens, doğru sözlü olduğu için "Buldum yavrucuğum." dedi. O zaman küçük kardeşi şöyle söyledi: "Siz yorgunsunuz. Dinlenin. Biraz uyuyun. Mücevheri bana verin, onu ben tutayım." Bunun üzerine İyi Düşünceli Prens başındaki mücevheri alıp küçük kardeşine verdi. "Sıkı tut, iyi gizle; hırsız almasın!" dedi. Sonra uyudu. Bu sırada, Kötü Düşünceli Prens'in kalbine şeytani bir düşünce girdi. Şöyle düşündü: "Annem, babam, uzun zamandan beri, beni pek sevmeylerdi; ağabeyim prensi severlerdi. Şimdi, bu mücevherle birlikte oraya gidince, ağabeyim göklere çıkacak. Oysa ben, boşuna sayısız yer görmüş, taban tepmişim. Şimdi ben..."

Masallar: Değerler eğitimi sürecinde kullanılan öğelerden birisi de masallardır. Masallar üsluplarının sağlam ve etkililiği sayesinde hem çocuklar hem de büyükler için çok yönlü bir eğitim aracı durumundadır (Arıcı, 2016). Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan masallar, geleneksel Türk kültüründe örtük olarak değer aktarımı için kullanılmıştır. Masallar sahip olduğu özellikler bakımından okul öncesi yaş gurubuna ve okula yeni başlamış öğrencilere hitap etmektedir. Bundan dolayı masallar bu yaş grubunda aktif kullanılabilir. Masallar

Günümüzde değerler eğitime verilen önem artınca içinde pek çok değer barındıran masallar da yeniden gündeme gelmeye başlamıştır (Arıcı, 2016). Tümen'e (2018) göre masallar çocuğun toplum ve onun değer yargılarıyla bütünleşmiş bir birey olarak yetişmesine katkı sağlamamaktadır. Masallarda kurgulanan dünyada iyilik ve kötülük arasında bir mücadelenin olması ve iyilerin kazandığı, takdir edildiği bir ortamın olması değerler eğitimi için fırsatlar sunmaktadır. Masallarda yer alan karakterlerin sahip olduğu değerler sayesinde zorluklarla mücadele etmesi ve başa çıkması, erken yaşlardaki çocukların değerleri benimsemesine katkı sağlamaktadır. Masal dinleyen çocuklar masal kahramanı değerler için rol model olarak alabilmektedirler. Böylece sosyal öğrenme kuramı bağlamında dolaylı gözlem, dolaylı pekiştirme ve dolaylı ceza kapsamında değerler çocuklara aktarılmaktadır.

Yazılı Eserler: Türk kültüründe değerler Türk tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Yazının olmadığı dönemde hikâye, masal, destan gibi sözlü edebiyat ürünleriyle yürütülen değerler eğitimi yazının Türkler tarafından kullanılmasıyla birlikte yazılı ürünlerde de kendini göstermiştir. Türk kültüründe değerlerin işlendiği farklı yazılı eserlerle karşılaşmak mümkündür. Bundan dolayı Türk tarihinin ilk yazılı kaynakları arasında yer alan Orhun Yazıtları ve Kutadgu Bilig'ten örnekler verilecektir. Nitekim Orhun Yazıtları Türk halkının VIII. yüzyıla kadar geliştirdiği değer sistemi konusunda günümüze önemli bilgiler taşımaktadır (Mert ve diğerleri, 2009). Orhun Yazıtları içerdiği nasihatler bakımından değer eğitimi gerçekleştirmek için uygun bir yapıya sahiptir (Ustaoglu Çelik, 2016). Orhun Abideleri'nden değerlere yönelik örnek bir alıntı aşağıdaki gibidir.

"Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekiştirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, kağan yaptığı kağanını kaybedivermiş. Çin milletine beylik erkek evladı kul oldu, hanımlık kız evladı cariye oldu. Türk Beyleri Türk adını bıraktı. Çinli Beyler Çin adını tutup, Çin kağanına itaat etmiş. Elli yıl işi gücü vermiş. Doğuda gün doğusunda Böklü kağana kadar ordu sevk edivermiş. Batıda demir kapıya kadar ordu sevk edivermiş. Çin kağanına ilini, töresini alıvermiş. Türk halk kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum der imiş. Öyle diyip Çin kağanına düşman olmuş" (Orhan, Gedik ve Bulut, 2012).

Kutadgu Bilig geçmişten günümüze değer eğitime kaynaklık eden önemli yazılı eserlerden biridir. Türk milli kültürüne ve yaşam şekline yer veren Kutadgu Bilig, bir değerler eğitim kitabı olarak kabul edilebilir. Ayet, hadis ve ibretlik mesajları kendine has bir üslubuyla veren Kutadgu Bilig, özünde değerleri barındırdığı görülmektedir. Kutadgu Bilig tarihi kültürel geçmişimizi barındırmakla birlikte günümüzde hala geçerli olan milli ve evrensel değerleri de içermektedir (Şimşek ve İnce, 2020). Kutadgu Bilig’de geçen değerlerle ilgili ifade örnekleri aşağıda verilmiştir.

Törü kıl katılğan bolup kılma küç
Tapug kıl bayatka anıng kapğı kuç
(Adaletle iş gör, buna gayret et, asla zulmetme/Allah’a kulluk et ve onun
kapısına yüz sür) (1451. Beyit.)

Törü tüz yoritgul budunka köni
Kününg edgü bolgay könilik küni
(Halka yasayı doğru ve dürüst uygula ki/Kıyamet gününde bahtiyar olasin)
(1374. Beyit.)

Geleneksel Türk Oyunları: Oyunlar çocukların eğlenerek gelişimini tamamladıkları süreçleri ifade etmektedir. Her millet kendine özgü oyunlara sahip olduğu gibi Türk tarihinde de farklı oyunların oynandığı görülmektedir. Nitekim Türklerin ilk yazılı kaynaklarından olan Divanü Lügât’it-Türk’te çevgen, ok atma yarışları, at yarışı, güreş, yalngu (salıncak), münğüz münğüz, köçürme (mangala), çelik çomak, ceviz oyunu, karagun (saklambaç), tepuk (futbola benzer bir oyun) ve çengli mengli (Çalışkan ve Yıldırım, 2022) oyunlarının oynandığı bilinmektedir. Bir çocuk dünyaya geldiğinde ilk oyunlarla tanışır, oyunlar aracılığıyla dış dünyayı keşfederek kişiliğinin gelişimine katkı sağlar. Oyun öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko motor gelişimine katkı sağlamaktadır. İlk insanlardan günümüze çocuklar zamanın şartlarına göre oyunlar oynayarak toplumsal hayata uyum sağlamışlardır. Oyunlar çocukların hoş zaman geçirmeleriyle birlikte eğitici ve geliştirici özelliği sayesinde çocukların kişisel gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda oyunlar değerler eğitimi için bir fırsattır.

Oyunların eğitici yönünün ağır basmasından dolayı eğitsel oyun veya oyunlaştırma gibi uygulamalar eğitim sürecinde yerini almıştır. Türk tarihinde çocuk oyunları ile birlikte sahne oyunları da yer almıştır. Bunlar içerisinde en bilineni Hacivat-Karagöz gölge oyunudur. Hacivat-Karagöz oyunları başta çocuklar olmak üzere tüm toplumu eğlendirerek eğitmesi, toplumsal kuralları öğretmesi ve değerlerin insan hayatındaki durumunu eleştirel bir gözle irdelemesi açısından önemlidir. Televizyonun ve sinemanın insan hayatında yer almadığı bir dönemde toplumun tamamına değerleri ulaştırması açısından son derece işlevseldir.

Karagöz oyunları Türk milli kültürünün önemli öğeleri arasında yer almaktadır. Topaloğlu’na (2014) göre Karagöz gölge oyunları bir ayna gibidir, toplum Karagöz’de kendini izlemektedir. Toplum hayatını sahneye yansıtan Karagöz oyunları böylece toplumun temel değerlerini de izleyiciyle buluşturmaktadır. Toplum Karagöz gölge oyunlarında sevgi, saygı, hoşgörü, adalet, haksızlığa itiraz gibi Türk milletinin temel değerlerini izleyip öğrenmektedir. Bu bağlamda Karagöz gölge oyunları Türk milletinin öz değerlerini genç nesillere eğlendirerek, düşündürerek ve sorgulatarak aktarması açısından önemlidir. Ayrıca Karagöz oyunlarının eğitim sürecinde kullanılması öğrencilerin kültürel mirasa duyarlı olmalarını da katkı sağlayabilecektir.

İlk Türklerden günümüze farklı tiplerin, şekillerin ve cisimlerin oyunlaştırılarak kukla aracılığıyla insanlara mesaj vermeye çalışıldığı görülmektedir (Çalışkan ve Yıldırım, 2022). Türk milleti tarafından sıklıkla kullanılan sahne oyunlarından birisi ise “orta oyunu”dur. İnfomal eğitim kapsamında kitlelerin eğitime hitap eden orta oyunu izleyicileri eğlenirken aynı zamanda düşündürme, sorgulatma, öğretme ve eğitme gibi işlevleri de yerine getirmektedir. Bu nedenle orta oyunları 20. yüzyılla birlikte eğitim için kullanılan yöntemler içerisinde yer almaya başlamıştır (Ünlü, 2014). Orta oyunu toplumun hayatından kesitler içeren konular işlemektedir. Ayrıca orta oyunu konularının günlük hayata yönelik olması farklı değer temalarının rahatlıkla işlenmesine fırsat vermiştir. Bu

yönüyle orta oyunu bireylerin değerleri fark etmeleri, değerlere yönelik davranışlarını sorgulamaları ve günlük yaşantıları değerler açısından irdelemeleri bakımından önemlidir. Kısacası orta oyunu değerler eğitimi bağlamında yüzlerce yıllık süreçte Türk milli değerlerini toplumun farklı kesimlerine ulaştırmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Değerler eğitiminin Türk milli tarihinde farklı şekillerde yürütüldüğü görülmektedir. Bu durum geçmişten günümüze Türk toplumunda değerlerin gelişimi ve kazanımı açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Zira Türk toplumunda bir kişinin sokaktan pazara, evden toplumsal mekânlara, sanat eserlerinden atasözlerine değerlerle ve değer içerikli tutumlarla karşılaşması değerleri içselleştirmesine yardımcı olmaktadır. Geçmişte özellikle medrese, cami, tekke, zaviye gibi kurumlar değerler eğitimi noktasında ciddi çalışmalar yürütmüşlerdir. Anadolu'ya ilk gelen dervişler kurdukları tekkelerde ve sohbet halkalarında Türk İslam medeniyetinin değerlerini yerli halka aktarmışlardır. Bu durumun Balkanlar için de geçerli olduğu söylenebilir. Özellikle medreselerde eğitim sisteminin manevi boyutu doğrudan değerlerden bahsetmese de dolaylı olarak adalet, iyilik, yardımseverlik, hoşgörü, dürüstlük gibi değerleri işlemişlerdir. Son olarak ahilik ve lonca teşkilatı gibi sivil toplum kuruluşları da tesis ettikleri değerler eğitimi sistemi üzerinden üyelerinin yetiştirilmesine dikkat etmişlerdir. Bu durum dikkate alınarak tekrardan değerlerin yaşandığı ve Türk milli değerlerinin genç nesillerde hayat bulduğu bir toplum yapısı için aşağıdaki öneriler getirilebilir.

- Değerlerin toplumun bütüncül olarak gelişiminin sağlanabilmesi için toplumun her kesiminin değerler eğitimine önem vermesi gerekmektedir. Öğrenci okulda aldığı değerleri toplumda ve ailede pekiştirmesi değerler eğitiminin kalıcı ve verimli olmasına imkan sağlanacaktır.
- Evrensel değerlerle birlikte Türk milli değerleri kitaplarda işlenmeli, Türk tarihinden ve edebi eserlerden yararlanılarak içerikler zenginleştirilmelidir. Böylece çocukların millet olma bilinci kazanmalarının yanında Türk milli değerlerine sahip çıkmalarına imkân sağlanmış olacaktır.
- Türk milli kültüründe yer alan öğeler değerler eğitimi sürecinde kullanılarak öğrencilerin kültürel mirasa duyarlılık kazanmalarına olanak sağlanabilir.
- Değerler eğitimi sürecinde Türk tarihine ve değerlerine ışık tutan edebi eserlere sık sık yer verilerek genç nesillerin Türk milletinin milli değerlerinin devamlılık gösterdiğini algılamaları sağlanabilir.

Kaynakça

- Arıcı, A. F., & Er, Z. (2017 İstanbul) Değerler eğitimi aracı olarak türküler: bir içerik analizi. *IV.Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler*. Step Matbaacılık
- Arıcı, A. F. (2016). Estetik değer oluşturmada masalların rolü: Türk masalları örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2). 1017-1035
- Atsız, H. S. (2010). *Bozkurtlar diriliyor*, İrfan Yayınları.
- Avcı, M. (2020). İslamiyet'in Orta Asya Tarihi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 517-528.
- Aydın, A. (2011). *Eğitim hikayedir*. Pegem Yayıncılık
- Binat, T. (1971). *Milli kültür ve ahlak*. Yörük Matbaası
- Coşkun, N. Ç. (2013). Türk ninnilerine işlevsel yaklaşım, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4),499-513.
- Çakmak, M. A., & Tezcan, R. (2016). Kutadgu Bilig'e göre Türklerde adalet anlayışı. *Akademik Hassasiyetler*, 3 (5), 177-183.
- Çalışkan, H., & Yıldırım, Y. (2022) *Okul dışı ortamlarda değerler eğitimi*. Pegem Akademi Yayınları
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2022). *Kuran meali*. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf>
- Ergin, M. (2003). *Orhun Abideleri*. Hisar yayıncılık.

- Gelişli, Y., & Yazıcı, E. (2016). Ninniler ve çocuk eğitimindeki önemi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-7
- Gereken, H. (2018). *Sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Gibbs, L., & Earley, E. (1994). *Using children's literature to develop core values*. Phi Delta Kappa Fastback.
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-202. <https://doi.org/10.1080/713657146>
- Hoşgörür, V. (2010). *Eğitimin toplumsal temelleri*. İçinde Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (edt), Eğitim bilimine giriş (ss.131-160). Pegem Akademi Yayıncılık
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk milli kültürü*. Ötüken Yayınları.
- Kaplan, M. (1987). *Türk milletinin kültürel değerleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Karakaş, R. (2014). Kültürel bir mekân olarak çermik hamamı. *Folklor/Edebiyat*, 20(77), 9-20.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 43 (198) , 97-109.
- Kupchenko, I., & Parsons, J. (1987). *Ways of teaching values: an outline of six values approaches*. ERİC veri tabanından erişildi. (ERIC No: ED288806). Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED288806.pdf>
- Menekşe, M. (2022). Osmanlı medeniyetinde hayvan sevgisinin mesleğe dönüşümü: Mancacılık. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 84-101.
- Mert, O., Alyılmaz, S., Bay, E., & Akbaba, S. (2009). Orhun yazıtlarındaki toplumsal değerlerin öğretmen adayları tarafından algılanma düzeyi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 279-287.
- Orhan, S., Gedik, M. & Bulut, M. (2012). Orhun abideleri ile gençliğe hitabenin sundukları mesajlar açısından mukayesesi üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 907-915.
- Ögel, B. (1993). *Türk mitolojisi*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Özen, Y. (2014). Türk milli kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi. *Hikmet Yurdu Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(14), 59-87.
- Özkul, O. (2015). Türk kimliğini oluşturan ortak kültürel değerler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (8), 166-185.
- Öztürk, M. (2015). *İslâmiyet'ten önce Türklerde aile ve Kutadgu Bilig'de Türk ailesi*, İçinde M. Öztürk ve Ş. Batmaz ve E. Yoska (Ed.). Abdulkadir Yuvalı Armağanı (899-912). Kardeşler Ofset.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*, 25, 1-65. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)
- Soykut, H. (1974). *Türk atalar sözü hazinesi*. Ülker Yayınları.
- Şen, S. (2009). Karahanlı Türkçesi metinlerde temizlik kavramı. İçinde Emine Gürsoy-Naskali ve Salih Mehmet Arçın (editörler) *Temizlik Kitabı* (ss. 363-379). Kitapevi.
- Şimşek, T., & İnce, Ö. (2020). Kutadgu Bilig ile değerler eğitimi. *Turkish Studies - Education*, 15(1), 507-528. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.30154>
- Tatçı, M. (1997). *Yunus Emre Divanı*, MEB Yay., İstanbul

- Topaloğlu, K. (2014). Türk gölge oyunu Karagöz'de Beberuhî tipi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 185-202.
- Turhan M., & Kova Ö. (2012). Değerler eğitimi açısından Türk halk müziği ve halk ozanları: Neşet Ertaş, Âşık Mahsuni Şerif, Âşık Veysel ve Özey Gönüm bağlamında bir inceleme, *Fırat Üniversitesi Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 3(6), 17-128
- Türk Dil Kurumu, (2022). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları. <https://sozluk.gov.tr/>
- Usta, A. (2016). Türklerin İslamlaşması üzerine bir tetkik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (37), 13-29
- Ustaoglu Çelik, A. (2016). Orhun Yazıtlarının sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler çerçevesinde incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 47-61
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya öğretimi*. Pegem Akademi.
- Yalçın, D., Akbıyık, Y., & Süslü, A. (2014) *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının etkin vatandaşlık değerlerine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkıları	Makale tek yazarlıdır.
Çıkar Çatışması Bildirimi	Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Destek/Destekleyen Kuruluşlar	Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası	"Türk Milli Kültüründe Değerler ve Değerler Eğitimi" başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.
